

تحلیل حوادث و خطای ورزشی در بستر مسئولیت حقوق کیفری^۱

نگین نیرومند^۲

محمد مهدی میرزایی^۳

چکیده

نظر به پرداختن بایستگی ورزش در جامعه فعلی همچنین منافع زیادی که برا آن مستقر است واری خطای ورزشی از منظر حقوق و قانون دارای منزلت والایی است. به جهت آنکه در نوع نگرش انسان‌ها به ورزش موثر است. بدین سبب هرکس که با رفتار خود باعث صدمه به دیگران شود، در مقابل آن‌ها مسئولیت قانونی دارد. گفتنی است حرکات عامدانه ورزشکاران در میدان‌های ورزشی که منجر به پایمال کردن حقوق دیگران و بروز جرم علیه آنان شود، بایستی در مقام قانونگذاری به گونه ای ملاحظه شود که افزون بر جنبه شخصی جرم وتبعات که بر جای می‌گذارد، از جنبه اثرات بدی که در محیط عمومی ورزش ایجاد می‌کند مورد توجه قرار گیرد. بنابراین در عملیات ورزشی آسیب دیدن امری اجتناب ناپذیر و طبیعی است. از این رو در این نوشتار سعی بر آن شده است که حوادث و خطاهای ورزشی در حین فعالیت ورزشی بررسی شود و نیز اینکه این خطاهای ورزشی آیا مسئولیت کیفری به همراه دارند؟

کلیدواژه ها: حقوق کیفری، خطا ورزشی، حوادث، مسئولیت

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

^۱ - تاریخ وصول: ۱۳۹۵/۱۲/۱۳ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۴/۲۰

^۲ - دانشجوی ارشد فقه و حقوق خصوصی دانشکده اصول دین قم

^۳ - دانشجوی ارشد فقه و حقوق خصوصی دانشکده اصول دین قم

مقدمه:

از دیدگاه قانون اساسی ورزش یکی از اساسی‌ترین ابزارها برای تربیت انسانها است. ورزش همانطور که سبب نشاط روح و سلامت جسم است، در برخی موارد این فعالیت همراه با خطراتی برای ورزشکاران می‌باشد؛ بنابراین ورزش جدای از خطرات و آسیب‌ها نیست و ممکن است یکی از ورزشکاران بر روی دیگری مرتکب خطایی گردد قانونگذار نیز این خطرات و آسیب‌ها را از چشم دور ندانسته و آنها را مدّ نظر داشته است. مسئولیت‌های ورزشی عمدتاً در دو جنبه حقوقی و کیفری، مورد بررسی قرار گرفته است، در بحث مسئولیت کیفری، به امر جرایم و مجازات‌های افراد خاطی رسیدگی می‌شود.

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در اصل سوم به صراحت از تربیت بدنی به عنوان یکی از مهمترین وسایل در راستای نیل به اهداف نظام نامبرده و دولت را موظف نموده که با به کارگیری تمامی امکانات از این وسیله نیز استفاده نماید. قانون مجازات اسلامی با الهام از قانون اساسی، حوادث ناشی از عملیات ورزشی را مشروط به رعایت مقررات و انطباق با موازین شرعی به موجب ماده ۵۹ از علل موجهه به شمار آورده است.

بدین جهت عملیات ورزشی و حوادث ناشی از آن مشروط بر اینکه سبب حوادث، نقض مقررات مربوط به آن ورزش نباشد و این مقررات هم مغایر با موازین شرعی نباشد، از علل توجیه کننده جرم است. در این مورد عنصر قانونی جرم از بین رفته و به جهت نبود رکن قانونی جرم، مجازات ساقط می‌شود.

از این رو با توجه به گستردگی رشته‌های ورزشی و تنوع مقررات و قوانین حاکم بر هر یک از آنان و لزوم فراهم نمودن بستر مساعد برای پرورش جسمانی جامعه ورزشی که با سلامت روحی و اخلاقی آنها ارتباط مستقیم دارد، ضروری می‌نماید که در کنار افزایش آگاهی ورزشکاران نسبت به مقررات حاکم بر فعالیت‌های ورزشی خود، به جرایم تخلفاتی که در حوزه ورزش واقع شده و عناوین مجرمانه‌ای که در هنگام رخ داد ورزشی احتمال دارد تحقق یابد، توجه گردد، بخاطر اینکه که این امر میادین ورزشی را از امنیت لازم برای رشد استعدادها برخوردار می‌گرداند. در این راستا امروزه رشته‌ای بنام حقوق ورزشی شکل گرفته است که به بررسی حقوقی حوادث و صدمات و خطاهای

ورزشی یا مسببین آن می پردازد. در چارچوب حقوق کیفری ورزشی، فرق میان جرائم و شبه جرائم، آن است که جرائم دارای کیفرهای چون حبس و جزای نقدی و شلاق و حتی اعدام است و اما شبه جرائم مستلزم جبران خسارت بوده و از وصف مجازاتهای کیفری خالی است. (مندنی، تهران ۱۳۹۳ ص ۵۲) هرچند تفکیک نمودن حوادث از عملیات ورزشی، امری ناممکن است، اما رعایت مقررات و برخورد با موارد عمد و سهل انگاری های اختیاری، می تواند آن را به حداقل رسانده و از بسط و گسترش رفتارهای خلاف شان ورزش، جلوگیری کند.

مبحث اول: مفهوم شناسی

مفهوم ورزش

کلمه ورزش به معنی عمل کردن، کارکردن و اجرای مرتب تمرین های بدنی به منظور تکمیل قوای جسمی و روحی می باشد. (معین، ۱۳۸۴ ص ۹۸۶) از ریشه لغت چنین استنباط می گردد که ورزش برخلاف کار با تفریح و میل و رغبت توأم است و هیچ گونه تحمیل یا اجباری در زمینه فعالیت های ورزشی وجود ندارد.

تعریف های مختلفی از ورزش ارایه گردیده است مانند اینکه ورزش عبارت است از: «یک فعالیت رقابتی نهادینه شده که مستلزم کاربرد نیروی جسمانی شدید و یا استفاده از مهارت جسمانی پیچیده به وسیله حرکت شرکت کنندگانی است که توسط عوامل درونی و بیرونی تحریک می شود». (چارلز، ۱۳۷۶، ص ۳۷).

مفهوم مسئولیت کیفری

مسئولیت کیفری، مسئولیت مرتکب جرمی از جرائم مصرح در قانون را گویند و شخص مسئول به یکی از مجازات های مقرر در قانون خواهد رسید. (جعفری لنگرودی، ۱۳۷۲: ۶۴۲) یا به عبارت دیگر التزام یا مجبور بودن شخص نسبت به تحمل تبعات جزایی رفتار خود، مسئولیت کیفری نامیده می شود (میر سعیدی، ۱۳۸۱: ۲۱)

مفهوم جرم کیفری

جرم کیفری به معنی عام، عبارت از هر فعلی است که به موجب قوانین کیفری انجام دادن و یا ترک آن با مجازات مقرر توأم باشد؛ مانند قتل، کلاهبرداری، سرقت ... و غیره. از حیث عنصر قانونی جرم کیفری بنا به اصل قانونی بودن جرایم، فعل خاصی است که در قانون تصریح شده است. و از حیث عنصر مادی جرم کیفری ممکن است مستقل از

زیان و خسارتهای مادی تحقق یابد. (دکتر شعبانی مقدم، ۱۳۹۰: ص ۲۳)

مفهوم خطای ورزشی

خطا در لغت به معنای نادرست، و گناهی که از روی عمد نباشد (فرهنگ عمید فارسی، حسین عمید).

خطا در حقوق: وصف عملی است از صاحب تمیز که به غفلت یا ندانسته یا اشتباه یا بی مبالاتی بی احتیاطی سر بزند که مخالف قانون باشد. در امور کیفری خطاء عبارت است از بی مبالاتی بی احتیاطی عدم رعایت مقررات دولتی و عدم مهارت (جعفر لنگرودی، ۱۶۳۴، ص ۳۳۶).

خطا عبارت است از انجام دادن کاری که شخص به حکم قرارداد یا عرف می بایست از آن پرهیز کند یا خوداری از انجام کاری که باید انجام دهد (کاتوزیان، ۱۳۸۷: ص ۲۹۶). ولی آن چه بایستی تعریف و تبیین شود لغت حوادث ورزشی که در ماده ۵۹ (ق م ا) آمده است. مققن با بکارگیری واژه حوادث، کلیه نتایج مجرمانه ناشی از عملیات ورزشی که به طور معمول جرم به حساب می آید را در شمول ماده ۵۹ قرار داده است. حادثه می تواند از ضرب و جرح ساده شروع و به شکستگی، نقص عضو، از کار افتادن عضو، زوال منافع، مرض دایم، فقدان یا نقص یکی از حواس یا زوال عقل و بالاخره مرگ منتهی گردد.

در مجموعه مقررات ورزشی، بارزترین مصداق مقررات ناظر بر خطاهای ناشی از عملیات ورزشی. هر ورزش اصولاً یک مجموعه مدونی است که تحت قوانین یا مقررات تهیه و در اختیار فدارسیون یا هیات ها قرار دارد. هرگاه ورزشکار از این قوانین در حین بازی تخلف کند و بر روی ورزشکار دیگر ایجاد حادثه ای نماید خطا خواهد بود. عبارت دیگر هر حرکت ورزشی که خطرناک، مخالف شئون ورزشی یا خلاف اخلاق ورزشی بوده نیز خطا محسوب می گردد. پس می توان گفت مراد از حوادث ورزشی تمام جرائم و شبه جرائمی است که توسط ورزشکاران، معلمین، مدیران، تماشاگران سازندگان و تولید کنندگان لوازم و تجهیزات و امثال آنها به طور مستقیم یا غیر مستقیم در رابطه با ورزش انجام می گیرد. اشخاص باشد که در محدوده ورزش به نحوی حضور دارند.

مبحث دوم: تحلیل خطاهای ورزشی در بستر حقوق کیفری

گفتار اول: جرایم و تخلفات ورزشی

جرایم و تخلفات ورزشی به دو دسته تقسیم شده اند: دسته اول شامل صدمات و خسارت های ورزشی است که عمدتاً ناشی از به کار رفتن خشونت در ورزشهای می باشد و دسته دوم به معرفی جرایمی در حوزه ورزش می پردازد که عنصر اصلی به کار رفته در آنها نیرنگ و فریب است که عبارت از تبانی و شرط بندی.

بند اول: صدمات و خطاهای ورزشی ناشی از عملیات ورزشی

در هر ورزشی باید انتظار آسیب ها، جراحت ها و خطرات احتمالی آن را داشته باشید، به خصوص در ورزش های گروهی. هر ورزشی که طبق آمار در هر ۱۰۰۰ ساعت بیش از ۵ آسیب داشته باشد، جزء ورزش های پرخطر با درصد آسیب بالا به شمار می رود. از این رو نمی توانیم به سادگی از آسیب ها و صدماتی که بخش تفکیک ناپذیر رویداد های ورزشی و همواره ملازم و همراه آن هستند گذر کرد به همین علت است که در سال ۱۳۵۲ برای اولین بار در قانون مجازات عمومی تکلیف خسارت ناشی از عملیات ورزشی را تا حدودی روشن کند بنابراین ماده ۴۲ قانون مجازات عمومی مقرر می داشت: عملیات ورزشی و خطای ورزشی ناشی از آن مشروط بر اینکه سبب حوادث، نقض مقررات مربوط به آن ورزش نباشد جرم نیست حوادث ناشی از عملیات ورزشی مشروط به اینکه سبب آن حوادث نقض مقررات مربوط به آن ورزش نباشد و این مقررات هم مغایر موازین شرعی نباشد. بنابراین ملاحظه می شود که ماده مذکور با اندک تغییراتی از سال ۱۳۵۲ تا به حال در مورد حوادث و عملیات ورزشی لازم اجراست.

بند دوم: معرفی جرایم در حوزه ورزش (تبانی، دوپینگ)

تبانی یک عمل غیر قانونی است که اصولاً درگیر سود بردن مالی از طریق سازماندهی و اثر گذاشتن بر یک نتیجه خاص در یک رویداد ورزشی است. امروزه اکثر سازمان های ورزشی مانند کمیته بین المللی المپیک، فیفا، اسپورت اکورد و یوفا در پی بررسی مسائل جاری در دنیای ورزش برای کوچک کردن اثر و شیوع مشکلات از قبیل تبانی، تلاش می کنند.

اگر چه تبانی به خودی خود کاری غیر اخلاقی و غیرمنصفانه است، یک تفاوت عمده

بین دوپینگ غیرقانونی و تبانی وجود دارد. دوپینگ مانع از برد سریع‌ترین و پاک‌ترین ورزشکار می‌شود و جشن‌های پیروزی را از او می‌رباید. همچنین اگر آزمایش‌ها در سال‌های بعدی به اثبات برسند، دوپینگ باعث از دست دادن درآمد ناشی از قراردادهای اسپانسرها برنده حقیقی می‌شود. به هر حال دوپینگ غیر قانونی در ساده‌ترین شکل خود تنها بر ورزشکاری که از مواد غیرقانونی استفاده کرده است، تاثیر می‌گذارد. دوپینگ به طور مستقیم بر دیگر ورزشکاران مرتبط خسارت منفی وارد نمی‌کند ولی تبانی با دستکاری در نتایج یک بازی، بر تمام ورزشکاران که در آن مسابقه شرکت داشته‌اند اثر می‌گذارد.

گفتار دوم: تحلیل حقوقی حوادث ناشی از عملیات ورزشی

در ماده ۵۹ قانون مجازات اسلامی مقرر می‌دارد اعمال زیر جرم محسوب نمی‌شوند: بند ۳، حوادث ناشی از عملیات ورزشی مشروط بر اینکه سبب آن حوادث، نقض مقررات مربوط به آن ورزش نباشد و این مقررات هم با موازین شرعی مخالفت نداشته باشند.

لذا در مورد ورزش‌های برخوردی و خشن از جمله کشتی به علت طبیعت چنین ورزش‌هایی که در سیر عرف این ورزش‌ها حوادث ممکن است نقض مقررات آن ورزش نباشد و در حقیقت ماده مذکور چون در ابتدا ذکر نموده که «اعمال زیر جرم محسوب نمی‌شوند» هدف از ذکر این عبارت این بود که این اعمال جزء علل موجه جرم محسوب شده‌اند. در حقیقت علل موجه جرم عامل است که به موجب قانون وصف مجرمانه از عمل سبب و مرتکب از هر نوع مسئولیت قانونی مصون می‌شود. پس در ورزش‌های خشن حوادث ناشی از عملیات ورزشی که مقررات آن ورزش رعایت شود با موازین شرعی مخالفت نخواهد داشت (الماسی، ۱۳۸۶: ۴۰).

در مقایسه بند ۳ ماده ۵۹ قانون مجازات اسلامی با ماده ۳۳۳ قانون مجازات اسلامی در مورد فقدان مسئولیت راننده‌ای که به رغم رعایت موازین قانونی موجب قتل عابر متخلف گردیده قابل تأمل است. در حالی که مشروعیت و مقبولیت عملیات ورزشی از نظر اهداف با رانندگی قابل مقایسه نیست بنابراین وقتی صرف تلف نفس قانوناً محملی برای پرداخت دیه از سوی راننده به حساب نمی‌آید چگونه می‌توان به صراحت بند ۳ ماده ۵۹ ورزشکاری که همه مقررات مربوطه را رعایت کرده را محکوم به پرداخت

خسارت ورزشکار دیگر نمود که عملاً او را مأذون به انجام عملیات ورزش نموده و خود نیز به صورت ارادی اقدام به حضور در معرض خطر می‌نماید. مثلاً اگر در ورزش کشتی در اثر اصابت اجرای یک فن پرتابی بر روی طرف مقابل، فوت نماید و از نظر مقرراتی نیز ایرادی به مجری فن نباشد مجوز قانونی ما برای محکومیت چنین ورزشکاری چه خواهد بود؟

که با توجه به مراتب ذکر شده و با عنایت به ماده ۵۹ قانون مجازات اسلامی که حکم صریح و بدون ابهام در مورد حوادث ورزشی می‌باشد، لذا می‌توان گفت حوادث ناشی از عملیات ورزشی و بخصوص ورزش‌های خشن که آمار مصدومیت این ورزش‌ها بالا می‌باشد به شرط رعایت مقررات از مصادیق بارز علل موجه جرم می‌باشند و مرتکب مبری از مسئولیت کیفری می‌نمایند (صفایی، ۱۳۸۰: ۸۷).

لذا حقوقدانان بیان می‌نمایند که ورزش‌های برخوردی و حادثه ساز که بین مردم رایج است و احتمال خطر جانی دارد و بر اساس رضایت طرفین می‌باشد مثل «کشتی، بوکس، راگبی و غیره.» اگر با توافق طرفین صورت گرفته باشد و در نتیجه آن صدمات و جراحاتی وارد آید و یا حتی منتهی به فوت یکی از طرفین مسابقه شود، مسئولیت جزایی مصداق پیدا نمی‌کند. البته به شرط آنکه مقررات مربوط به رشته ورزشی مورد نظر رعایت شود و قصد وارد کردن صدمه، آسیب یا قتل را نداشته باشد. در این ورزش‌ها، آداب و رسوم اجتماعی به ضمیمه اجازه قانونی علل موجهه را تشکیل می‌دهد.

گفتار سوم: مبنای حقوقی بررسی خطاهای ورزشی

در مسابقات ورزشی، کارهای انجام می‌شود که انجام آن در خارج از چارچوب رقابت و در فضای اجتماع خطا است. این اعمال تا جایی که با قوانین و مقررات خاص آن ورزش هماهنگ باشد تقصیر به شمار نمی‌رود، حتی اگر حادثه ای در پی داشته باشند و برای مثال، مشت زدن به صورت دیگری در حالت عادی خطاست، ولی در مسابقه بوکس مباح محسوب می‌شود. در بند ۱۵۸ ماده ۱۵۸ قانون مجازات اسلامی (مصوب ۱۳۹۲) جرم نبودن حوادث مذکور مشروط به رضایت «ورزشکاران» و پذیرش احتمالی آن است و نه اشخاص دیگر مانند تماشاگران، داوران، و مربیان و ... در خصوص این افراد، تقصیرات آنها براساس مقررات قانون مجازات اسلامی بررسی می‌شود.

حوادث ناشی از عملیات ورزشی علاوه بر صدمات بدنی مانند جراحی، قطع عضو یا

مرگ، سایر زیان های مالی مانند خسارت به اتومبیل یا دوچرخه در ورزش های اتومبیل رانی و مانند اینها را در بر می گیرد. براساس ماده مذکور حوادث باید در حین فعالیت های ورزشی رخ دهند یعنی فعلی که سبب بروز حادثه شده است، براساس مقررات خاص آن ورزش جز حرکات ورزشی آن رشته باشد، از این رو ضربه مشت یک کشتی گیر به صورت حریف، در حین انجام مسابقه، حرکت خاص رشته کشتی به شمار نمی آید.

بدین رو از عملیات ورزشی براساس مقررات خاص آن ورزش برگزار نشود، مشمول معافیت بیان شده در ماده ۱۵۸ نخواهد بود، مانند کشتی گرفتن در پارک یا بازی فوتبال یا والیبال در خیابون، بدون نظارت مربی و استفاده از وسایل مجاز و مطمئن. (شعبانی، ۱۳۹۰: ۲۱)

گفتار چهارم: مسئولیت کیفری ناشی از ورزش

ورزش در مفهوم عام صرفاً ناظر بر عملیات و حرکات خاص نیست. حرکات بدنی هرچند لازمه ورزش محسوب است اما برای آن مجموعه ای از اشیاء و اشخاص لزوماً به کار گرفته می شود، مانند وسایل، تجهیزات، امکانات، اماکن، مربیان، سرپرستان، داوران، پزشکان، تولید کنندگان و فروشندگان کالاهای ورزشی، مدرسه، سازمانهای خصوصی و دولتی، مطبوعات، تماشاگران و غیر آنها که هر یک به نوبه خود ممکن است حادثه آفرین یا حادثه دیده از ورزش به حساب آیند، به نحوی که احراز مسئولیت کیفری یا مدنی آنها بطور انتزاعی و بدون رابطه با ورزش و مقررات خاص حاکم بر آن میسر نیست.

درست است که در صورت بروز حادثه همواره اشخاصی مسئول جبران خسارت می باشند، اما تشخیص اینکه شخص مسئول چه کسی است از اهمیت بالایی برخوردار است که عمده ترین اشخاصی که احتمال دارد مسئول جبران خسارت باشند در سه دسته طبقه بندی می شود:

بند اول: ورزشکاران

در مواردی که ورزشکار، به ورزشکار دیگری صدمه می زند، اگر معلوم شود که فعل ورزشکار در آسیب رساندن به ورزشکار دیگر از روی عمد صورت گرفته باید وی را بر طبق ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی، مسئول دانست. ماده ۱ قانون مدنی بدین صورت

است که هر کس بدون مجوز قانونی عمدا یا در نتیجه بی احتیاطی به جان یا سلامت یا مال یا آزادی یا غیره به دیگری لطمه ای وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود مسئول جبران خسارت ناشی از عمل خود می باشد. از آنجا که این ماده مطلق است بنابراین می توان آن را به فعل ورزشکاران هم تسری داد و گفت اگر ورزشکاری به ورزشکار دیگر صدمه وارد کند، مسئول آن صدمات شناخته خواهد شد.

بند دوم: داوران

در زمینه عملکرد نامطلوب داور، می توان به مصادیق قضاوت های بد، اجازه انجام مسابقه در زمین بازی با شرایط نامساعد، اجازه ادامه بازی علیرغم شرایط جوی خطرناک و بالاخره عدم بازدید از کیفیت تجهیزات مورد استفاده بازیکنان اشاره کرد. بعضی داوران را مبری از مسئولیت دانسته اند. این مصونیت، داوران را از مسئولیت ناشی از عملکرد آن ها در موضوع مراقبت متعارف نیز به طور جزئی مبرا می کند (ترزین، ۱۹۸۷) با وجود همه این ها، اگر دعاوی و قوانین مبهم باشد، موفقیت آمیزترین روش در اقامه دعوا علیه داوران، ادعای انحراف از انجام وظیفه نظارت بدون تقصیر است وظیفه هر داور نظارت شایسته بر مسابقات ورزشی است. در صورت نایده گرفتن این تکلیف و یا عدم اجرای آن به نحو مطلوب، داور به دلیل مقصیر بودن مسئولیت خواهد داشت. (جامپیون، ۱۳۷۶: ۹۹).

بند سوم: مربیان و مدیران

یکی از مهم ترین عواملی که می تواند مانع از قوه به فعل در آمدن بسیاری از این خطرها حضور و نظارت معلم ورزشی مربی در صحنه فعالیت های ورزشی است. آنچه موجب مسئولیت مربیان را فراهم می آورد نتایج ناهنجار فعالیت ورزشی نیست، بلکه عمد یا قصور آن ها در انجام وظایف مربوطه است. (آقایی نیا، ۱۳۸۱: ۶۱). مدیران دو نوع هستند یک دسته مدیران فنی مثل مربیان این ها مستقیم بر فعالیت های ورزشکار نظارت دارند. دسته دوم مدیران، آن هایی هستند که با ورزشکار مواجه نیستند، مثل مدیر ورزشگاه، او مربی نیست ولی ملزم است به ایمنی تمامی اماکن ورزشگاه و تجهیزات آن توجه کند. (آقایی نیا، ۱۳۸۱: ۲۵-۲۶). از نظر حقوقی مربیان در مورد حوادثی که از سوی ورزشکاران ناشی می شود مسئول شناخته می شوند برخی بر این باورند که مربیان به هیچ وجه، بیمه گر یا ضامن ایمنی شاگردان خود نیستند بعضی از

صدمات به ویژه در ورزش هایی که متضمن درگیری است اجتناب ناپذیر می باشد و به همین دلیل جبران خسارت آن ها با اقامه دعوا میسر نیست. (جامپون، ۱۳۷۶: ۸۱)

مبحث سوم: مبانی مسئولیت کیفری

گفتار اول: مبانی حقوقی مسئولیت کیفری ورزشکار صدمه زننده

مسئولیت وقتی تحقق می یابد که فردی مرتکب عملی شود که قانون به صراحت آن را منع کرده است. به عبارت کلی، الزام شخص به پاسخگویی در مقابل تعرض دیگران به هر صورتی که باشد تحت عنوان مسئولیت جزایی مطرح می شود. (شکری ۴۰:۱۳۸۷) از این رو غرض از شناخت مبانی مسئولیت جزایی ورزشکاران، تحمیل مجازات بر فرد خاطی است. مسئولیت جزایی را می شود به این شکل تعریف کرد: مسئولیت جزایی، عبارت است از انتساب فعل یا ترک مجرمانه به شخص یا اشخاصی که با انجام بزه به قوانین جزایی خواه به عنوان مباشرین و خواه به عنوان شرکا و معاونین به عمد یا به خطا تجاوز کرده اند و توان تحمل بار مجازات و یا احتمالا اقدامات تامینی و تربیتی را در مقابل فعل یا ترک فعل خود دارند. (نورپها، ۱۳۸: ۱۸۷). از منظر حقوق جزا، برای تحقق جرم قصد مجرمانه و یا تقصیر جزایی از ناحیه مرتکب برای اثبات مسئولیت کیفری در تمامی جرایم ضروری است، اعم از اینکه جرم عمدی یا شبه عمد باشد، سه شرط یا عنصر ضروری است: عنصر قانونی، مادی و روانی، عنصر مادی، یعنی تحقق جرم موکول به بروز عوارض بیرونی اراده ارتکاب جرم می باشد و تا وقتی مظهر خارجی اراده به صورت هایی مانند فعل یا ترک فعل تحقق نیاید جرم واقع نمی شود. (گلدوزیان، ۱۳۸۸: ۱۵۳)

گفتار دوم: مسئولیت کیفری ناشی از عملیات ورزشی

به علت طبیعت تند و خشن برخی از ورزشها، گاه به یک یا چند نفر از بازیکنان آسیب وارد می شود و حتی ممکن است به فوت شخص مصدوم بیانجامد. آیا می توان مرتکب را مجازات کرد؟ در خصوص مجازات یا عدم مجازات ورزشکاری که صدمات و جراحاتی که به دیگری وارد کرده است، نظریات گوناگونی مطرح گردیده است. در این فصل به بیان نظریات ارائه شده خواهیم پرداخت

بند اول: نظریه مبتنی بر عدم قصد مجرمانه

گروهی تلاش کرده‌اند که حوادث ناشی از این‌گونه ورزش‌ها را به لحاظ فقدان قصد مجرمانه غیر قابل مجازات بدانند. در سال ۲۱۹۱ رأیی از یکی از دادگاه‌های فرانسه صادر شد که طبق آن جرایم معمولی ضرب و جرح به لحاظ احساس کینه‌ای است که مهاجم نسبت به طرف مقابل دارد و این احساس کینه برای بازیکنی که فوتبال یا بوکس یا مسابقه دیگری انجام می‌دهد وجود ندارد و این بازیکن فقط شغل و وظیفه خود را انجام می‌دهد.

انتقاد به این نظریه این است که هرچند ممکن است کینه و احساس آن برای بازیکن وجود نداشته باشد، ولی در عمل می‌بینیم که بازیکنان عملاً به خصوص اگر احساس شکست کنند، مبارزه خود را تغییر می‌دهند و عمداً به ایراد ضرب و جرح می‌پردازند که نمونه فراوان آن را در بازی‌های فوتبال و مشت‌زنی می‌توان دید. (نوربها، ص ۳۲)

بند دوم: نظریه مبتنی بر رضایت زیان‌دیده

یکی دیگر از مبانی در خصوص عدم مسئولیت و مجازات ورزشکار صدمه‌زننده رضایت مجنی علیه است و در واقع اعتقاد بر این است که وقتی شخص ورزشکار به‌طور ارادی در یک مسابقه کاراته شرکت می‌کند به‌واقع به صدمات احتمالی که ممکن است در حین مسابقه برای او پیش بیاید، رضایت داده است. بنابراین، از نظر کیفری مسئول دانستن ورزشکار ضارب منطقی نیست. اشکال این نظر این است که رضایت باید منجز باشد درحالی‌که در اینجا رضایت زیان‌دیده منجز و مشخص نیست، به‌علاوه در حقوق کیفری ما رضایت زیان‌دیده از علل توجیه‌کننده محسوب نمی‌شود و ورزشکار رضایت به مضرور یا مجروح شدن خود نمی‌دهد، بلکه رضایت به انجام ورزشی خاص می‌دهد.

به‌هرحال رضایت زیان‌دیده عامل مهمی در عدم مجازات ورزشکار ضارب است. درواقع ورزشکار یک رشته رزمی وقتی قدم در میدان مبارزه می‌گذارد پیشاپیش خطرات و صدمات احتمالی را پذیرفته است. رضایت بر خسارت احتمالی ورزشی مغایر موازین شرعی نیست و مقرراتی هم برای رعایت طرفین وضع و تدوین گردیده است و همانند پذیرفتن سایر زبان‌ها است مانند راننده یا خلبانی که در مسابقه‌ای شرکت می‌کند و به‌طور ضمنی خطرات آن را می‌پذیرد. (قاسم‌زاده، ص ۶۰۲).

برخی از حقوق دانان معتقدند که احراز رضایت ضمنی زیان دیده از طرف مراجع کیفری ضروری است؛ زیرا هرگاه معلوم شود که شخصی تحت تأثیر خدعه و نیرنگ دیگری و برخلاف رضایت به انجام عملیات ورزشی کشیده شود و صدمه‌ای دیده باشد از شمول حکم بند قانونی^۲ خارج خواهد شد

بند سوم: نظریه مبتنی بر اجازهء قانون

یکی از تئوری‌های معتبر جهت مشروع تلقی نمودن حوادث ناشی از فعالیت‌های ورزشی، نظریهء اجازهء قانون است. این نظریه با انتقاد کمتری مواجه است. پس اجازهء مقنن است که می‌تواند توجیه‌کننده جرایمی باشد که در مسابقه پیش می‌آید. (علی‌آبادی، ج ۱، ص ۴۵۲). پس رویه قضایی جراحات ناشی از ورزشها را به شرط مطابقت با مقررات بازی ۴ با اجازه سنت توجیه می‌کنند

در علل و عوامل موجه جرم، قانون‌گذار تحت شرایطی، عمل مرتکب را جرم نمی‌داند. به هر حال آیا صدمات ناشی از عملیات ورزشی را می‌توان با علل توجیه‌کنندهء جرم تعیین کرد؟

مقنن جمهوری اسلامی در بندهای ماده ۹۵ قانون مجازات اسلامی و صدر آن، صدمات ورزشی را به وضوح عامل موجهه جرم مقرر کرده است و به صراحت آن را جرم نمی‌داند.

دلیل حقیقی و واقعی عدم مجازات ورزشکاران این است که در واقع قوانین و عرف و عادت اجازه چنین اعمالی را در موقع بازی داده و به علت ورود ضربات، بازیکن قابل تعقیب نیست. قوانین و عرف و عادت هم اگر اجازه ی چنین ورزشهایی را داده و حتی تشویق هم می‌کند، به علت حفظ دفاع ملی است که آنها را مشروع شناخته است ۴.

اما اگر بازیکنی در هنگام بازی، قواعد و مقررات را نادیده گرفته باشد به علت ضربات وارده خطا کار است و چون بی احتیاطی و بی مبالاتی کرده قابل تعقیب بوده و در اینجا نمی‌توان به قوانین و عرف و عادت استناد جست

نگارنده با نظر دوم موافق است، اگر بازیکن در حدی که قانون و عرف و عادت اجازه داده باشد آسیبی به طرف مقابل وارد کند مورد تعقیب قرار نمی‌گیرد ولی اگر عمداً آسیب رساند مورد تعقیب است.

نتیجه گیری

منظور از حوادث ورزشی متاثر از عملیات ورزشی نتایج است که اعمال خشن ورزشی به وجود می آید و موجب لطمه به جسم دیگری می گردد. علت این که حوادث ناشی از عملیات ورزشی جرم محسوب نمی شود آن است که این عملیات دارای مصلحت مهمی می باشند که همان سلامت جسم و روان و تقویت آن می باشد اما گاهی ممکن است این عملیات منجر به صدمه به جسم گردد و موجب مسئولیت گردد. ورزشکار صدمه زنده مسئول جبران خسارت خواهد شد. اگر ورزشکاری با علم و اطلاع از قوانین ورزشی به انجام آن بپردازد، در صورت آسیب دیدن وی، کسی مسئول جبران خسارت وی نخواهد بود، چرا که علم و اطلاع وی از قوانین آن ورزش در حکم رضایت وی بر انجام بازی بوده است

از مطالبی که گفته شد این نتیجه بدست می آید که در صورتی که در ورزش، مقررات مربوط به آن رعایت شود و آن مقررات هم برخلاف موازین شرعی نباشد و خطایی بر روی ورزشکار دیگر حادث شود، مسئولیت کیفری نخواهد بود. ورزشکار در صورتی مسئول حوادث ناشی از فعالیت های ورزشی نخواهد بود که در انجام این صدمات، عامد و قاصد نبوده باشد.

منابع

۱. آقایی، حسین، ۱۳۸۱، حقوق ورزشی. چاپ پنجم، تهران: بنیاد حقوقی میزان.
۲. آیه . وست. و آ. بوچر. چارلز، ترجمه احمدزاد، ۱۳۷۶ مبنای تربیت بدنی و ورزش، انتشارات کمیته المپیک چ دوم .
۳. پولانزاس، ن. آر ۱۳۸۶ فلسفه حقوق، ترجمه نجادعلی الماسی، تهران، نشر میزان، چاپ اول.
۴. جامپیون، جوینور، والتر، تی. ۱۳۷۶. مبنای حقوق ورزش ها، مسئولیت مدنی در ورزش. مسئولیت مدنی در ورزش. ترجمه دکتر حسین آقایی نیا، تهران. نشر دادگستر با همکاری کمیته ملی المپیک.
۵. جعفری لنگرودی، محمد جعفر، ۱۳۸۴، مقدمه ی عمومی علم حقوق، چاپ دهم، تهران: انتشارات گنج دانش.
۶. شعبانی مقدم، دکتر کیوان، ۱۳۹۰، مبنای حقوق ورزشی، تهران موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش
۷. شکری، نادر. ۱۳۸۷. حقوق ورزشی، بررسی نظم حاکم بر حقوق ورزشی ایران، چاپ اول، تهران: انتشارات نقش گستران بهار.
۸. صفایی، سیدحسین و قاسمزاده، سیدمرتضی. ۱۳۸۰ حقوق مدنی اشخاص و محجورین. تهران، انتشارات سمت، چاپ ششم.
۹. علی آبادی، عبدالحسین. حقوق جنایی، جلد اول، چاپ چهارم، تهران: انتشارات فردوسی.
۱۰. عمید، حسن، ۱۳۵۵، فرهنگ عمید. تهران: انتشارات امیر کبیر
۱۱. قاسمزاده، سید مرتضی، مبنای مسئولیت مدنی
۱۲. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.
۱۳. قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ چاپ دوم. تهران: انتشارات معاونت حقوقی ریاست جمهوری.
۱۴. کاتوزیان، ناصر، ۱۳۸۷. الزام های خارج از قرارداد. جلد اول و دوم. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

۱۵. گلدوزیان، ایرجی، ۱۳۸۷، محشای قانون مجازات اسلامی. چاپ سوم، تهران: انتشارات مجد.
۱۶. معین محمد. ۱۳۶۲، فرهنگ فارسی. ۶ جلدی. چاپ پنجم. تهران. انتشارات امیر کبیر
۱۷. مندنی، دکتر اسلام ۱۳۹۳، جرم شناسی ورزشی، تهران انتشارات مجد .
۱۸. نوریها، رضا، ۱۳۸۸. زمینه حقوق جزای عمومی، چاپ بیست و هفتم. تهران: انتشارات داد آفرین
۱۹. وربافرانی، حسن، ۱۳۷۷، فصلنامه دیدگاههای حقوقی، دانشکده علوم قضایی، بهار .

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی